

Medlemsblad för Svensk-Lettiska Föreningen

Nr 3 1995 september

Ordförande: John Crafoord, tel 08/759 08 19

Redaktion: Rune Bengtsson, Bäckgårdsvägen 39 I, 143 41 VÄRBY,
tel 08/740 42 53, 782 26 37

INBJUDAN TILL MEDLEMSMÖTE

Onsdagen den 22 november är alla medlemmar och andra intresserade varmt välkomna till medlemsmöte i Svensk-Lettiska föreningen. Lokalen blir Polska Institutet, Villagatan 2, Stockholm och tiden 18.30.

Temat för mötet blir herrgårdar kring staden Cēsis:

Skangail, herrgården där Olof Palme och hans syskon tillbringade sina sommarlov på 1930-talet och som nu har skänkts av familjen Palme till Frälsningsarmén. Vi gästas av Catharina Palme-Nilzén samt Bertil Rodin från Frälsningsarméns Skangail-projekt.

Ungurmuiža, träbyggnad från 1730-talet med unika väggmålningar. Styrelsen har engagerat sig en smula i herrgårdens historia och framtida öden och vi kommer att berätta om det.

Bäste medlem,

Styrelsen har under det gångna halvåret gjort ett och annat för att dels bättre definiera föreningens ändamål och dels göra det mer attraktivt att vara medlem. Detta medlemsblad är ett försök att sprida kunskap till medlemmarna om Lettland men är även tänkt att vara ett forum för debatt och åsikter.

Mängden aktiviteter inom föreningen är i hög grad beroende av antalet medlemmar. Medlemsavgifterna är den huvudsakliga inkomstkällan och många medlemmar innebär många som kan ställa upp med personella resurser. Se därför till att sprida kunskap om

föreningen bland vänkretsen. Tipsa om att medlemsavgiften endast är 100:-- och att den enklast betalas in på postgiro 94 86 93-7.

Styrelsen har under året gjort två resor till Lettland för att knyta kontakter och öka vår egen kunskap om landet. I april var stora delar av styrelsen i Riga och Jaunpils varom rapporterades i förra medlemsbladet. I början av augusti var Astrid och jag i trakterna av Cēsis med herrgården Ungurmuiža som huvudmål. Om denna resa berättar vi i en separat artikel.

Rune Bengtsson

Baltikumhjälpen

För tre år sedan åkte 130 personer på en week-endresa till Riga för att se om man kunde hjälpa invånarna på något sätt. Hösten '92 bildades föreningen Baltikumhjälpen och det finns nu två grupper - en i Göteborg och en i Stockholm. Ett barnsjukhus i Riga blev föreningens första projekt. Man har bidragit med flera stora hjälpsändningar och hjälpt till att rusta upp barnsjukhuset.

En av föreningens medlemmar fick hösten 1994 en förfrågan från de sociala myndigheterna i Riga om man kunde hjälpa till att omvandla ett f d daghem till ett hem för gatubarn. Den dramatiska ekonomiska omvandlingen i Lettland har medfört mycket stora påfrestningar för många människor. Gruppen barn som inte har föräldrar kvar i livet har nu utökats med barn som inte kan försörjas av sina föräldrar pga missbruk, kriminalitet, psykiska besvär. Lagstiftningen ålägger stads- och kommunfullmäktige att inrätta barnhem för dessa barn. Ofta saknas de ekonomiska förutsättningarna för att genomföra detta. Baltikumhjälpen beslöt hjälpa till och under det senaste året har mängder av begagnade kläder, skor, leksaker mm skeppats över till barnhemmet i Riga. En skolklass i Gnesta samlade in 20 000 kronor och nya våningssängar inköptes. Nya tvättfat, badkar, duschar, gardiner, lampor och porslin har skänkts av olika företag. Färg och tapeter, toaletter och matsalsmöblemången bidrog Göteborgsgruppen med. Föreningens ordförande i Stockholm, Anita Lackberg, har fått ägna mycket tid och fantasi för att hitta transportmöjligheter och finansieringen av dessa. Ett företag lånar ut en lastbil för transporterna i Stockholm. Föreningen har också fått hjälp med lokaler att förvara de insamlade sakerna i.

Den 10 juni 1995 kunde gatubarnshemmet invigas. Anita Lackberg med styrelseledamot Margit Hjelte i Baltikumhjälpen var där tillsammans med två elever och en lärare från skolan i Gnesta. Det var en händelserik resa som man nästan inte kunde komma tillbaka till Sverige ifrån eftersom det lettiska statliga flygbolaget hade fått startförbud pga obetalda räkningar.

De första 15 barnen kunde några veckor senare flytta in i sitt nya hem. Så småningom ska här bo 50-60 barn. Glädjen var mycket stor för det är ett mycket fint hem gatubarnen har fått - ljusa färger, vackra gardiner, våningssängar och hyllor och tavlor på väggarna. Ännu fattas det en del - spel, leksaker, böcker, teve mm för att barnen ska kunna få meningsfylld tid och fritid för skolbarnen. De sociala myndigheterna har nu inbjudit Baltikumhjälpen att hjälpa till att inreda ytterligare ett gatubarnshem.

Rikssjukhuset för barn i Riga har fått både sjukhusutrustning, kläder och leksaker. Nästa stora hjälpsändning med sängar, sjukvårdsutrustning, kläder går till detta sjukhus. Ett stort pensinärshem i Riga har fått kasserade sjukhussängar och diverse hjälpmedel - rullatorer, käppar, gåbockar. Stora mängder begagnade kläder och skor har delats ut till flerbarnsfamiljer över hela Lettland. De Handikappades riksförening har kunnat få rullstolar och andra handikapphjälpmedel men behovet är fortfarande mycket stort.

Baltikumhjälpn i Stockholm hoppas nu finna gehör hos svenska biståndsgivande organ för fortsatt hjälp till gatubarnen, nu i form av utbildningsinsatser för personalen som arbetar på hemmen och olika aktiviteter för barnen för att stödja dem i utvecklingen av intressen och förmågor. Barnen är väl omhändertagna på hemmen under skolåren men det finns ännu ingen stödorganisation för dem när de fyllt 16 år. Då är de i stort sett hänvisade till den egna förmågan. Många kan då vara i riskzonen för att hamna på gatan igen. Därför gäller det att göra så mycket som möjligt för dem medan de bor på barnhemmen.

Kontakt nätet på båda sidor om Östersjön blir för varje dag större och nya hjälpbehov uppdagas. Alla som är intresserade att stödja Baltikumhjälpn på olika sätt - idéer, saker, ekonomiskt - ombedes kontakta Anita Lackberg i Stockholm på tel 08-600 12 05. Alla är hjärtligt välkomna som medlemmar i Baltikumhjälpn.

Mara Strautmane

SMÅTT & GOTT

* Lettlands ambassad i Stockholm invigde sina nya lokaler på Odengatan 5 den 21 augusti i närvaro av Lettlands utrikesminister Valdis Birkavs och några hundra gäster. Föreningen representerades av Astrid, Anita, Rune samt förre ordföranden Göran Stenfelt.

* Pär Lindströms bok "att resa i Lettland" har äntligen nått bokhandelsdiskarna. Med detta medlemsblad följer ett säljbrev från Pär med ett specialerbjudande till föreningens medlemmar.

* Veckoslutet 28-29 oktober 1995 anordnas i Växjö "Forum Litauen 95". Ett utförligt program finns med utställning och seminarier. Områden som speciellt tas upp är utbildning, folkbildning och kultur. Mer upplysningar kan fås på tel 0470-415 79, 415 73 eller 415 89, fax 0470-479 67.

* I somras, närmare bestämt den 20 augusti, återinvigdes den svenska kyrkogården på Skogskyrkogården i Riga. Där finns för närvarande 12 stycken gravar. Mer information kan fås från redaktionen eller från Gunnar O Westerberg, Box 510, 301 80 HALMSTAD.

LETTISKA MUSIKER IMPONERADE PÅ MUSIK- FESTIVAL I NORRTÄLJE

För åttonde året i rad ägde Norrtäljes egen kammarmusikfestival rum i början av juli, i år med temat Lettland och Litauen. Den lettisktalande professorn *Jonas Bruveris* från Vilnius musikakademi rörde under sitt invigningstal vid det som förenar våra länder: Östersjön, historien och inte minst det musikaliska samarbetet. Under invigningskvällen kunde publiken njuta av bland annat *J. Medins Legend för Stråkorkester* framfört av litauiska kammarorkestern. Den numera även i Sverige kända, begåvade unga lettiska flöjtisten *Dita Krenberga* trollband sin publik bl a med ett verk av *Medins, Rapsodi*, ackompanjerad av den unge svensktalande pianisten *Mareks Graudins*. *Dita Krenberga* medverkade också tillsammans med den oerhört begåvade trion *Inara Zandmane, piano, Signe Steimane, violin* och *Justine Pelnena, cello*, som tillsammans framförde verk av *Peteris Vasks*. Under en bejublad operaafton under veckan bjöds det bl a på *Ingus Petersons* sköna och rika tenorstämman. Konserterna var välbesökta och de lettiska musikerna lovprisades i den lokala pressen! Svensk-lettiska föreningen medverkade under veckan med att genom *Astrid Sköldebring* bjuda på *lettisk folkdikt* i översättning av *Juris Kronbergs*.

Astrid Sköldebring

Mareks Graudins, Ingus Petersons och Dita Krenberga tillsammans med vår egen Astrid i en paus under repetitionerna.

Ur årets frimärksutgivning

Jag fortsätter gärna att framhålla ett lands frimärken som en viktig källa till kunskap om landet i fråga.

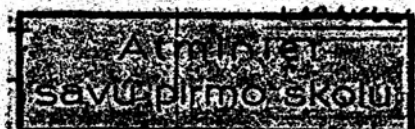
Bland de senaste lettiska utgåvorna har jag valt att kommentera följande:

* En serie om fyra stadsvapen - ett från vardera av de fyra lettiska landskapen: Ainaži i Vidzeme (Livland), Līvāni i Letgale (Lettgallen), Tukums i Zemgale (Semgallen) och Grobiņa i Kurzeme (Kurland).

* Folkdräkter från Nica söder om Liepāja. Märket finns även i ett block med motiv från ett bondbröllop.

* 60-årsminnet av Kārlis Ulmanis "vänkskapliga uppmaning", en uppmaning till folk att skänka böcker och annat materiel till landets skolor. På sin tid fördes uppmaningen ut bl a med hjälp av speciella bredvidstämplar som sattes på posten. Texten lyder: "Minns din första skola".

Vizma Belševica på Sverigebesök

Den lettiska poeten Vizma Belševica har på sistone blivit mycket uppmärksam i Sverige. En fjärde urvalsvolym av hennes dikt har kommit ut med namnet "Havet brinner". Översättare är som tidigare Juris Kronbergs, Lettlands kulturattaché i Sverige. "Havet brinner" var även namnet på en poesiaktion med författarinnan själv, Juris Kronbergs och Kristina Adolfsen som arrangerades på Dramaten den 24 september. Dagen därpå, den 25, hölls ett brett upplagt symposium om Vizma Belševica på Stockholms Universitet, Institutionen för Baltiska Studier.

VÄNORTSUTBYTE VÄCKELSÅNG - BALVI

Estoniakatastrofen kunde betydligt sluta för den knappt treåriga vänskapen mellan staden Balvi i östra Lettland och Väckelsång. I ett slag rycktes fyra välkända väckelsångsbor, Nils Fransson, Christel Gustafsson, Sven Fransson och Gunbritt Kroon Johansson bort, och sorgen och saknaden förlamade hela den lilla smålandssocknen.

-Jag ville inte att pappas och hans reskamraters vänskap med Balviborna skulle ta slut på det sättet, utan spontant kände jag att jag måste åka hit, säger Nils Franssons dotter Carina, när hon en majmorgon står utanför det lilla prästbostället i Balvi.

Om en liten stund skall hon åka hem efter sitt första besök i staden. Solen gassar från en klarblå himmel och luften är full av dofter från hundratals blommande fruktträd. På en kraftledningsstolpe håller ett storkepar på att bygga sitt bo och stormstämman den 28 september förra året känns mycket avlägsen.

Men den finns där. Runt omkring Carina Fransson samlas hennes lettiska familj, pappa Stanislav Buksan, hans dotter Andra och hennes man Eigars, mamma Rudit med barnbarnet Mara och sonen Gatis. Hos dem bodde Carinas far Nils under de båda besök han gjorde i staden, och nu skall hon lämna dem efter ett par intensiva dagar.

-Vi har gråtit tillsammans och vi har skrattat tillsammans. Jag tror det var lika viktigt för dem som för mig att vi fick sörja ihop. De har fått trösta mig och fått berätta vad pappa har betydelse för dem och jag har fått berätta om mina minnen av pappa. Vår sorg har nog alltså lite nu och vi har blivit mycket goda vänner, berättar Carina.

Vänutbytet mellan Väckelsångs församling och den Lutherska församlingen i Balvi började för fyra år sedan. Den lilla lettiska staden med ungefär 10 000 invånare, knappt fyra mil från den ryska gränsen, är mycket fattig. Mer än halva stadens befolkning är arbetslös och någon egentlig industri finns inte. Balvi ligger i ett rikt jordbruksdistrikt, men man saknar maskiner att bruka jorden med, och det finns inte heller pengar till utbete.

Väckelsångs församling försöker bedriva en viss hjälpverksamhet. Det rör sig främst om punktkonserter, som ändå kan vara nog så viktiga. Församlingsbor från de båda orterna har gjort flera besök i varandras hemländer och knutit varnas vänskapsband.

Men så inträffade katastrofen på Östernjå.

I Väckelsång frans en stark vilja att förbindelserna med Balvi skulle fortsätta. Det visade inte minst alla penninggåvor som kom in till församlingens Lettlandsfond, i samband med minnesgudstjänster efter dem som gick under med Estonia.

I Balvi var sorgen förlamande; läkaren Sannite Puzule, som Christel Gustafsson gästade, berättar, att han varje kväll under flera månader efter katastrofen tände ett ljus i det rum som Christel bott i, och andra församlingsbor berättar om liknande kilar.

När Carina Fransson och Väckelsångs församlingspräst Anders Blomqvist och deras reskamrater från Väckelsång kom kändes det för alla, som om man satte en punkt för sorgarbetet och började på något nytt.

-Vänskapen betyder så oerhört mycket. Vi vet att vi har varandra och att vi tänkt på varandra, det ger oss styrka, säger Carina Fransson, och tillägger: -Vi och Balvi hör ihop på något sätt.

Stephan Elg

Ovanstående artikel är tidigare publicerad i Smålandsposten den 6 juni

MINNEN FRÅN FÄDERNESLANDET

Lettland

Min pappas land som jag besökte första gången för sex år sedan, 1989. Då var jag nitton år och hade precis tagit studenten. Världen var stor, och jag trodde att också jag var ganska stor. Sedan dess har det hänt mycket. Både med mig och med Lettland.

I somras var jag där igen och hälsade på släkt och vänner, de sistnämnda är människor jag lärt känna de senaste fem åren och det är kul. Ju fler letter jag lär känna desto mer hemma känner jag mig i landet.

Jag flög från Jönköping i slutet av maj och var på Riga flygplats en timme och fjugo minuter senare. Fastastiskt! Att man kan vara där så snabbt. Min väninna Tija mötte mig på flygplatsen tillsammans med sin far och hans kamrat, som var busschaufför och hade ställt upp som gratis chaufför för att skjutas oss i sin minibuss till Adazi, där Tija bor med sin familj; mamma, pappa och lillebror. Storebror Arijis bor inne i Riga och arbetar med "Pizza-TV" (Pica-TV), en privat TV-station som sänder varje dag under tre timmar, på morgonen och förmiddagen. Programmet innehåller både nyheter och underhållning; de intervjuar kända personer som politiker eller artister och har olika tävlingar. TV-rutan är uppdelad i tre delar med väder och tid i en remsa längst ut till höger, själva programmet i mitten och i den vågräta remsan längst ner körs reklam. Ganska förvirrande, tycker jag, jag ser rutan som en helhet. Dessutom ser man inte nyhetsuppläsaren eller intervjuaren i bild, ovanligt för en svensk TV-tittare, som är van att programledaren spelar en oerhört stor roll i TV. Jag gjorde ett besök på Pica-TV, de sitter i små lokaler i Riga, men skulle snart flytta om jag inte minns fel. De verkar vara väldigt entusiastiska, redaktionen är ung, arg och hungrig. De har, som alla redaktioner, mycket att lära, men det är oerhört kul att de har kommit igång!

Förutom mitt besök på Pica-TV tillbringade jag den mesta tiden med att gå runt i Riga. Min väninna hade sluttentamen i bland annat en engelskurs, så jag var ensam ganska mycket, något jag trivdes med. Man ser mycket genom att strosa runt, ändå finns det mycket mer att upptäcka. Jag var i Lettland i bara en vecka, inte mycket för någon resa, och framför allt inte till Lettland med sin vackra huvudstad Riga. Vacker men skitig. Jag blev smutsig under naglarna bara genom att vistas i stan, av luften. Och det är ju så, Baltikum har enorma miljöproblem och det tar ett tag innan de är lösta.

Sedan jag var i Riga sist har folk fått det bättre. Nej, jag skulle lika gärna kunna skriva att de inte har fått det bättre. En del har fått det sämre. Jag pratade om det med dem jag träffade och de sade att möjligtvis är det lite bättre, rent materiellt. En del är unga och vackra och kör omkring i sina Volvo-bilar med billarm som tjuter i en kvart i alla möjliga tonarter och kompositioner, och pratar i sina yuppienalliar och köper sin lunch på McDonalds. Det är de rika. De bor inne i Riga och har lyckats roffa åt sig russinen ur livets hårda kaka. Min spåning Andrejs med fru och son bor i ett litet rum i ett förfallet hus utanför Riga. I rummet bredvid bor mormor.

I affärerna kan man hitta massor av svenska varor: godis, kaffe, servetter, toapapper. Åtminstone i Riga. En dag var jag i Liepaja och besökte en väninna. En av hennes vänner guidade mig runt i Grobina, där de bor, och vi pratade om hur folk har det.

- Inne i Riga finns det saker att köpa, här på landet har folk ännu mindre råd nu att handla det de behöver. Konkurrenten finns inte här ute och priset på de varor som finns blir därför väldigt högt, sade han.

Men någonting har hänt med Lettland och Riga. Jag vill i alla fall tro det, jag hoppas det. När man ser "Milda" stå stolt och tävla med S:t Peterskyrkan om vem som är högst, när man går bland Jugendhusen på Alberta iela, när man ser Tris Brali och allt vad det nu är man ska se i Riga, så vill åtminstone jag hoppas att det ska gå framåt. Att folk kan överleva, att miljön blir bättre, att det inte ska behövas finnas tiggare, att de får ordning på ekonomin, att folk utbildar sig och sitter sig in i saker och ting - en förutsättning för demokrati. Världen är fortfarande oändligt stor, men på något sätt blir den liksom mindre när man reser, och man ser alla platser som man förut bara sett på kartan. Där bor folk, de lever och existerar och andas där. Det är häftigt att upptäcka det, särskilt när man upptäcker det i sin pappas hemland.

Annika Dzedins

Styrelsen på herrgårdsrundtur - firade 263-årskalas

Första helgen i augusti gjorde delar av föreningens styrelse, närmare bestämt Astrid och Rune, en rundtur bland herrgårdar i trakterna av staden Cēsis i Livland. Anledningen till resan var att herrgården Ungurmuiža (tyska: Orellen) inbjudit till 263-årskalas. Redan i våras kom vi i kontakt med intendenten på det forna balttyska godset, Edgars Raitums, och vi kom att intressera oss för herrgården och dess framtid som museum, unik som den är med sina bevarade tak- och väggmålningar. Det går även att finna svenskanknytning genom herrgårdens tidigare besittare, släkten von Campenhausen.

Vi startade i gryningen från Riga. Min gode vän Persijs, alltid redo att ställa upp, körde oss runt i Livland. Första anhalten var herrgården Veselava (Wesselhof), även det ett av von Campenhausens gods. Där finns numera ortens postkontor samt kommunalkontor. Vi åkte vidare och kom till Skangali, godset där syskonen Palme tillbringade sin barndoms somrar. Därefter var det dags för lunch. Den intogs i restaurangen i det dansk-lettiska hotellet i centrala Cēsis. Slutligen kom vi så fram till dagens huvudmål, Ungurmuiža. Vi var där i god tid, så vi hann titta lite på gården och parken innan vi begav oss till byns krog för att borsta av oss resdammet innan aftonens övningar.

Vid 19-tiden samlades födelsedagsgästerna i godsets huvudbyggnad. Bland gästerna märktes chefen för Rundāle, Imants Lāncmanis, direktören vid Cēsis museum, Andris Vanadzins, ministern för nordisk-baltiska frågor, Gunārs Meierovics, och många fler. Föreningen överlämnade en gåva i form av boken "The Swedish Room" med mängder av bilder på och information om svenska 1700-talsinteriorer. Boken var mycket uppskattad.

Resten av kvällen tillbringades i tehuset i den vackra parken. En trio spelade tidstypisk musik under hela kvällen och värdarna såg till att vinglas och smörgåsfat ständigt fylldes på. Allt eftersom skymningen föll på, blev stämningen alltmer trolsk och det var mycket effektivt när marschaller tändes längs gången från tehuset till huvudbyggnaden.

Dagen därpå gjordes mera prosaiska undersökningar om möjligheterna att anordna en medlemsresa under våren 1996. Mer därom kommer längre fram.

Rune Bengtsson